

RECENZJA

Rozprawy doktorskiej Pani mgr inż. arch. Marty PIÓRKOWSKIEJ
pt.: „*Fenomen relacji architektury i natury w krajach nordyckich*”

wykonanej pod opieką promotorską

Pana Prof. dr hab. inż. arch. Marka Pabicha

i promotorki pomocniczej

Pani Dr inż. arch. Anety Tomczak

w Wydziale Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska

Politechniki Łódzkiej

1. Podstawa opracowania

- 1.1. Zlecenie Dziekana Wydziału Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej, Pana prof. dra hab. inż. Dariusza Gawina, na opracowanie recenzji rozprawy doktorskiej mgr inż. arch. Marty Piórkowskiej, zgodnie z Uchwałą 1.13/54/2024 Rady do spraw Stopni Naukowych PŁ w dyscyplinach Inżynieria Lądowa, Geodezja i Transport, Architektura i Urbanistyka z dn.15.04.2024 - pismo z dnia 29.04.2024
- 1.2. Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r., art. 187 (Dz. U. z 2023 r. poz. 742) z późniejszymi zmianami
- 1.3. Rozprawa doktorska: Marta Piórkowska „*Fenomen relacji architektury i natury w krajach nordyckich*” (oprawiony wydruk komputerowy w formacie A4), Instytut Architektury i Urbanistyki PŁ, Łódź 2024

1. Ocena części formalnej rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska Pani mgr inż. arch. Marty Piórkowskiej pt.: „*Fenomen relacji architektury i natury w krajach nordyckich*” jest jednotomowym, ilustrowanym opracowaniem w formie przeważnie jednostronnego wydruku komputerowego formatu A4 o objętości 211 numerowanych stron (na „lewych” stronach wydrukowano część ilustracji). Do oceny przedstawiono także wersję rozprawy w pliku *.pdf. W pracy nie ponumerowano jednak stron z ilustracjami oraz strony tytułowej i kilku stron poprzedzających także nienumerowany spis treści (numeraacja zaczyna po nim się od str.4), więc w rzeczywistości objętość całego opracowania to 296 stron (co łatwo stwierdzić w pliku *.pdf., który był pomocny przy sporządzeniu recenzji).

Struktura formalna dysertacji jest prawidłowa, typowa dla rozpraw doktorskich przedstawianych do oceny w dyscyplinie *architektura i urbanistyka w Polsce*. Pracę rozpoczyna centralnie umieszczona ilustracja (Il. 1. *Szkic domu letniego w Portør.*), podpisana na kolejnej stronie. Po niej znajduje się strona tytułowa, na której umieszczono podziękowania dla promotorów, przyjaciół i rodziny, a następnie dwustronicowy, nienumerowany spis treści. Kolejne dwie strony zajmują: obszerne motto z Heideggera oraz fotografia (Il. 2. *Dom w Portør projektu Knuta Knutsena*).

Na ósmej stronie, numerowanej jako 4, rozpoczyna się merytoryczna część dysertacji, którą otwiera jednostronicowy prolog, zatytułowany „*O zamieszkiwaniu...*”. Po niej Doktorantka umieściła numerowany jako rozdział 1 *Wstęp* (ss. 5- 22), podzielony na osiem podrozdziałów i zakończony *uwagami końcowymi*. Kolejne cztery rozdziały: 2. *Fenomenologia architektury i krajobrazu* (ss. 23-45), 3. *Natura a kultura nordycka* (ss. 46-67), 4. *Relacja architektury i natury w krajach nordyckich* (ss.68-104), 5. *Kierunki kształtowania relacji* (ss. 105-156), rozpoczynają się „własnymi” *wprowadzeniami* i kończą *wnioskami*. Ich treść została podzielona na podrozdziały, w tym w rozdziale 2 na podrozdziały 1-go i 2-go rzędu. Numerowane jako rozdział 6. *Podsumowanie* (ss. 157-163) kończy merytoryczną część dysertacji doktorskiej. Po nim Doktorantka umieściła obszerną *Bibliografię* (ss. 164-188), w której przywołuje 449 pozycji drukowanych (książek, artykułów, rozdziałów w monografiach) oraz *Źródła Internetowe* (ss.189-192), z których każde podzieliła alfabetycznie (łącznie to 473 pozycje). Na kolejnych stronach umieszczono *Spis i źródła ilustracji* (ss.193- 207). W dysertacji znajduje się 227 ilustracji, w tym część zdjęć i schematów autorskich oraz 1 autorska tabela (w rozdziale 5). Ilustracje, zarówno zdjęcia, jak też schematy i szkice (w tym autorskie) umieszczono zazwyczaj na nienumerowanych stronach „lewych”, co jest nieco mylące. Wyjątkiem są niektóre autorskie schematy w rozdziale 5, co wydaje się być z kolei niekonsekwencją ze strony Autorki.

Recenzent stoi na stanowisku, że przed ewentualną publikacją książki, należałoby strony z ilustracjami ponumerować „razem” z merytoryczną treścią, której są one przypisane. Pracę kończą wymagane przepisami streszczenia w językach polskim i angielskim (ss. 208-211).

W dysertacji Doktorantka wykazała się bardzo dobrym opanowaniem warsztatu naukowego (stosowanie przypisów dolnych- 370 przypisów w pracy; odwołania do literatury przedmiotu i materiałów źródłowych). Autorka świadomie i prawidłowo używa licznych specjalistycznych określeń i umiejętnie posługuje się terminologią naukową z kilku dyscyplin. Materiał ilustracyjny zastosowany w pracy jest doskonałej jakości i w sposób czytelny ilustruje wywód. Praca napisana jest ładnym językiem literackim, a literówki są nadzwyczaj nieliczne. Niepotrzebny, powtarzający się makaronizm „*architektura folkowa*”, odnośnie tradycyjnej, historycznej zabudowy, zamiast przyjętej w dyskursie naukowym w Polsce „*architektury ludowej*”, należałoby wyeliminować.

Stwierdzam niniejszym, że pod względem formalnym rozprawa doktorska Pani mgr inż. arch. Marty Piórkowskiej spełnia wszelkie kryteria stawiane przed tego typu opracowaniami naukowymi.

2. Ocena części merytorycznej rozprawy doktorskiej

Oceniana rozprawa doktorska Pani mgr inż. arch. Marty Piórkowskiej pt.: „*Fenomen relacji architektury i natury w krajach nordyckich*” została przedstawiona do oceny w dyscyplinie *architektura i urbanistyka* i w tej dyscyplinie utrzymana jest narracja pracy. Doktorantka odwołuje się jednak również do badań i publikacji z innych dyscyplin, takich jak przede wszystkim: filozofia, historia sztuki, a także do osiągnięć wybranych twórców z krajów nordyckich: malarzy, muzyków i literatów. Jak również do mitologii nordyckiej i fińskiej. Służy to naświetleniu tła kulturowego, na którym Autorka prowadzi rozważania dotyczące głównej tematyki pracy.

Punktem wyjścia do badań jest heideggerowska idea *zamieszkiwania w świecie*, która na kartach pracy została wielokrotnie przywołana i skonfrontowana z teoriami innych filozofów, a także wybitnych teoretyków architektury, oraz pismami i projektami architektów-twórców (jak np. Christian Norberg-Schultz, Alvar Aalto, czy Sverre Fehn). Wybór tematyki, jako luki badawczej w dyscyplinie *architektura i urbanistyka* w Polsce został doskonale udokumentowany w rozdziale 1. *Wstęp*. Autorka prawidłowo formułuje genezę problemu, tło historyczne, uzasadnia przedmiot badań, przedstawia także cele i zakres badań. Na tym tle nasuwa się sugestia korekty tytułu. Ponieważ Doktorantka ogranicza badania i rozważania do terytorium Norwegii,

Szwecji i Finlandii, wykluczając pozostałe kraje nordyckie: Danię, Islandię, Wyspy Owcze, Wyspy Alandzkie, Grenlandię i Spitzbergen (któremu poświęcona była obroniona w Krakowie przed kilkoma laty dysertacja doktorska A. Żabickiej), należałoby być może zmienić tytuł na: „*Fenomen relacji architektury i natury w wybranych krajach nordyckich*”. Co odpowiadałoby zakresowi merytorycznemu i terytorialnemu dysertacji.

We *Wstępie*, Doktorantka stawia cztery cele badawcze rozprawy, które następnie konsekwentnie realizuje, w oparciu o dobrze dobrane metody badawcze, charakterystyczne dla dyscypliny naukowej *architektura i urbanistyka*. Wykazując przy okazji po raz kolejny, że dyscyplina ta łączy w sobie aspekty techniczne i humanistyczne. Na str.6 formułuje też dwie tezy:

1. *Natura jest nieodłącznym elementem architektury i kultury krajów nordyckich, który wynika ze wzajemnego połączenia zagadnień z zakresu fenomenologii architektury i krajobrazu, mających swoje podstawy w idei zamieszkiwania w świecie.*
2. *Natura stanowi źródło inspiracji dla poszukiwań formalnych nordyckich architektów z II. połowy XX. wieku. Możliwe jest tym samym wyszczególnienie różnych kierunków kształtowania relacji architektury i natury.*

W oparciu o przeprowadzone, interdyscyplinarne badania literaturowe, znajomość kultury nordyckiej, wizyty *in situ* oraz analizy wybranych przykładów 30 domów jednorodzinnych i letniskowych, Doktorantka na kartach pracy tezy te udowadnia. Recenzent nie wnosi żadnych zastrzeżeń co do celów badawczych pracy, postawionych i udowodnionych tez oraz przedstawionego stanu badań i bogatej literatury przedmiotu (z kilku dyscyplin). Ważne, że Doktorantka potrafi korzystać także z krajowego dorobku naukowego w wiodącej dyscyplinie, który dotyczy podobnych do omawianych w pracy zagadnień. Szczegółową analizę obiektów mieszkaniowych jednorodzinnych (przedstawioną w rozdziale 5) powstałych od połowy XX wieku, do czasów współczesnych, Autorka omawia na szerokim tle XX-wiecznej architektury szwedzkiej, norweskiej i fińskiej oraz jej związków z naturą. Problematykę tę przedstawiono w rozdziale 4, który „*stanowi przełożenie pojęć wywodzących się z fenomenologii architektury i krajobrazu na rozważania dotyczące charakterystyki krajobrazowej oraz twórczości architektonicznej*” (str.209).

Rozdziały: 2. *Fenomenologia architektury i krajobrazu* (ss. 23-45) oraz 3. *Natura a kultura nordycka* (ss. 46-67) stanowią filozoficzną oraz kulturową podbudowę rozprawy. O ile tytuł pierwszego z nich w pełni odpowiada treści, która wykazuje liczne związki z wiodącą dyscypliną naukową pracy, o tyle rozdział 3 stanowi autorski, subiektywny przegląd wybranych dzieł malarskich, muzycznych i literatury pięknej z Norwegii, Finlandii i Szwecji z trzech ostatnich stuleci. Recenzent sugerowałby zatem, aby tytuł tej części odpowiadał jej treści i został w

razie ewentualnej publikacji doktoratu w formie książkowej wzbogacony o sformułowanie „wybrane przykłady”. Wydaje się także, że na potrzeby wywodu przeprowadzonego w rozprawie doktorskiej rozdział ten jest zbyt obszerny.

W rozdziale 5. *Kierunki kształtowania relacji* (ss. 105-156), Doktorantka prezentuje badania analityczne poświęcone wybranym w procesie delimitacji budynkom z omawianych krajów, które pozwoliły na wyszczególnienie sześciu kierunków nawiązywania formą architektoniczną do natury i otaczającego obiektu krajobrazu. Doktorantka informuje, że trzydzieści przeanalizowanych obiektów (po 10 na każdy kraj: Norwegię, Finlandię i Szwecję) zostało wybranych z większej próby przykładów. Jednak w rozprawie brakuje ukazania tej „większej próby”, z którą Autorka się zapoznała podczas badań, czy też przygotowań do badań. Chociażby w postaci listy, bądź zestawienia tabelarycznego umieszczonego w rozdziale 4, lub w ewentualnym aneksie. Analizy przeprowadzone w rozdziale 5 zostały wzbogacone o liczne ilustracje- w tym autorskie szkice analityczne i schematy, co jest dużą wartością przedstawionej do oceny rozprawy.

Wszystkie rozdziały merytoryczne (2-5) posiadają podsumowania, które w precyzyjny sposób odnoszą się do przedstawionych w nich treści i porządkują podjęte przez Autorkę wątki, co ułatwia odbiór całości dysertacji. Mimo to, w rozdziale 6. *Podsumowanie* (ss. 157-163) Doktorantka ponownie powraca do najważniejszych spośród nich i wyciąga wnioski, czym udowadnia swój wysoki poziom naukowy oraz znajomość i umiejętność prezentowania wyników prowadzonych przez siebie badań. Praca doktorska wnosi nowe wartości poznawcze do dyskursu naukowego w dyscyplinie *architektura i urbanistyka w Polsce*.

Pod względem merytorycznym, recenzent ocenia dysertację Pani mgr Marty Piórkowskiej bardzo wysoko.

3. Podsumowanie i konkluzja

Nieliczne uwagi do formy i treści rozprawy zostały sformułowane w poprzednich częściach recenzji i powinny zostać wyjaśnione podczas publicznej obrony. W swojej dysertacji Doktorantka kontynuuje i rozwija wątki, obecne w polskim dyskursie naukowym (głównie w badaniach prof. Ewy Cisek z Wrocławia oraz przedstawicieli „krajowskiej szkoły krajobrazu”), ale przede wszystkim podejmuje nowe ciekawe wyzwania, które stanowiły dotychczas „lukę badawczą”. Dysertacja zawiera wiele wartościowych badań własnych Doktorantki, które poszerzają wiedzę w dyscyplinie wiodącej - *architektura i urbanistyka*.

W konkluzji recenzent pragnie podkreślić, że Doktorantka w sposób bardzo dobry opanowała warsztat naukowy i wykazała się ogólną wiedzą teoretyczną w dyscyplinie naukowej *architektura i urbanistyka*. Tematyka pracy jest aktualna, podejmuje ważne wątki badawcze, obecne dotychczas marginalnie w polskim dyskursie naukowym. Dysertacja przywraca wiarę w humanistyczne wartości architektury, a równocześnie jej narracja nie wykracza poza ramy naszej dyscypliny naukowej, o co niezwykle w takich przypadkach łatwo. Tym bardziej wysiłek Doktorantki zasługuje na wyróżnienie.

Recenzent stwierdza niniejszym spełnienie przez Panią mgr inż. arch. Martę Piórkowską w rozprawie doktorskiej pt. *„Fenomen relacji architektury i natury w krajach nordyckich”* w sposób bardzo dobry merytorycznych kryteriów i wymogów wynikających z art. 187 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r., (Dz. U. z 2023 r. poz. 742) z późniejszymi uzupełnieniami. Tym samym wnosi do Przewodniczącego Rady Dyscypliny Architektura i Urbanistyka w Politechnice Łódzkiej o kontynuację procedury, przyjęcie rozprawy doktorskiej i dopuszczenie Pani mgr inż. arch. Marty Piórkowskiej do publicznej obrony. A także, w razie pozytywnego wyniku obrony, o wyróżnienie pracy doktorskiej, ze względu na wykazaną w recenzji jej wysoką wartość naukową.

Prof. dr hab.inż.arch. Mateusz Gyurkovich

Kraków, 08.05.2024